

การศึกษาสำรวจทรัพยากรชีวภาพบนบก (ป่าไม้และสัตว์ป่า) สำหรับโครงการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้ว (พื้นที่เอกชนที่มีกรรมสิทธิ์)

โดยนายวิมล แจ่มประเสริฐ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม/ฝ่ายสิ่งแวดล้อม

เนื้อหา KM

การศึกษาสำรวจทรัพยากรชีวภาพบนบกหรือนิเวศวิทยาทางบก (ป่าไม้และสัตว์ป่า) เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในรายงาน EIA หรือ CoP หรือรายงานอื่น ๆ สำหรับโครงการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้วหรือเป็นพื้นที่เอกชนที่มีกรรมสิทธิ์ เช่น โรงงาน นิคมอุตสาหกรรม หรือพื้นที่รอการพัฒนาในเขตชุมชนเมือง เป็นต้น มีวัตถุประสงค์การสำรวจเพื่อแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการปรากฏพืชพรรณและสัตว์ป่า และบ่งบอกถึงสภาพนิเวศปัจจุบันทางทรัพยากรชีวภาพในบริเวณพื้นที่โครงการ โดยประเมินจากความเหมาะสมของพื้นที่สำรวจ วิธีการ และข้อมูลที่ต้องการเพื่อใช้ในการประกอบรายงาน รวมถึงความเห็นจากผู้ตรวจสอบรายงาน มีรายละเอียดดังนี้

1. ตรวจสอบข้อมูลและประเมินสภาพพื้นที่เบื้องต้น

การตรวจสอบข้อมูลและประเมินสภาพพื้นที่เบื้องต้นก่อนการลงพื้นที่สำรวจใช้ซอฟต์แวร์ประยุกต์ Google Earth และแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่โครงการและพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินสภาพนิเวศที่ปรากฏในการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละรูปแบบ ซึ่งมีความแตกต่างของพืชพรรณที่ขึ้นปกคลุมและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เช่น พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่รกร้าง หรือห้วยบ่บ่ เป็นต้น เพื่อคำนึงการอพยพเคลื่อนย้ายของสัตว์ป่าเมื่อมีการพัฒนาโครงการในบางกรณี รวมถึงตรวจสอบชนิดสัตว์ป่าที่มีความสำคัญทางด้านการอนุรักษ์จากฐานข้อมูลทุติยภูมิของพื้นที่อนุรักษ์ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อประเมินโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะพบชนิดสัตว์ป่าเหล่านี้ในแต่ละสภาพนิเวศของพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่อนุรักษ์ที่มักพบอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ได้รับพัฒนาแล้ว เช่น สวนพฤกษศาสตร์ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการคัดเลือกพื้นที่เป็นจุดสำรวจเส้นทางสำรวจ ความยากง่ายและความปลอดภัยในการเข้าถึงพื้นที่

2. การพิจารณาเลือกจุดสำรวจ

กำหนดขอบเขตการสำรวจเป็น (1) พื้นที่โครงการ และ (2) พื้นที่ศึกษา ในบางกรณีอาจมี (3) พื้นที่ข้างเคียงหรือพื้นที่รอบโครงการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับพื้นที่โครงการที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมือนหรือแตกต่างกับพื้นที่โครงการ โดยอาจเป็นพื้นที่รกร้างรอการพัฒนา พื้นที่ที่มีหมูไม้ปรากฏ หรือพื้นที่สีเขียวของนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงานที่อยู่ใกล้เคียง

ตัวอย่างกรณีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ข้างเคียงเหมือนกับพื้นที่โครงการ เช่น เดิมเป็นพื้นที่รกร้างเหมือนกันทั้งหมด แต่มีบางส่วนถูกกำหนดเป็นพื้นที่โครงการและส่วนอื่นยังคงพื้นที่รกร้าง เพื่อใช้ประโยชน์แหล่งอพยพเคลื่อนย้ายของสัตว์ป่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเมื่อมีการพัฒนาโครงการ และกรณีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมือนกัน เช่น โครงการเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และมีพื้นที่ข้างเคียงเป็นพื้นที่รกร้างหรือพื้นที่สีเขียวของโรงงานอื่น

การคัดเลือกจุดสำรวจต้องพิจารณาถึงการเป็นตัวแทนของการใช้ประโยชน์ที่ดินทุกรูปแบบที่ปรากฏในขอบเขตพื้นที่ศึกษา รวมถึงรูปแบบย่อยของการประโยชน์ที่ดินนั้น ๆ เช่น พื้นที่เกษตรกรรม อาจจำแนกรูปแบบย่อยได้เป็นทุ่งนา สวนผลไม้ และการเกษตรในรูปแบบอื่น ๆ และพื้นที่น้ำ อาจจำแนกรูปแบบย่อยได้เป็นอ่างเก็บน้ำ บ่อ บึง หรือคลองต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้มีผลต่อชนิดพืชที่ขึ้นปกคลุมและชนิดสัตว์ป่าที่จะสำรวจพบ และพิจารณาภาพรวมของจุดสำรวจให้กระจายทั่วพื้นที่ศึกษา แต่ละจุดสำรวจต้องไม่ใกล้กัน และไม่กระจุกตัวอยู่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง โดยแต่ละจุดควรอยู่ห่างกันมากกว่า 200 เมตร เมื่อวัดระยะทางจากแผนที่ ยกเว้น ในพื้นที่โครงการที่สภาพนิเวศแตกต่างกัน หรือในบางกรณีที่มีจุดสำรวจพื้นที่ข้างเคียงโครงการมีจุดสำรวจที่ใกล้เคียงกันได้ หรือในบางพื้นที่ที่มีแตกต่างกันของสภาพนิเวศปัจจุบันอย่างสิ้นเชิงที่อยู่ติดกัน หรือพื้นที่ความหลากหลายทางนิเวศมากกว่าบริเวณอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

2.1 พื้นที่โครงการ หากพิจารณาตามลักษณะของโครงการแล้ว (1) พื้นที่โครงการเป็นพื้นที่ไม่ใหญ่มาก มีการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือสภาพนิเวศในรูปแบบกันทั้งหมด และสามารถเห็นบริเวณพื้นที่โครงการโดยรอบได้ทั่ว ให้พิจารณาเลือกจุดสำรวจตรงกลางพื้นที่เพียงจุดเดียวหรือเป็นจุดที่เข้าถึงได้ และ (2) ในกรณีพื้นที่มีความแตกต่างของการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือสภาพนิเวศ เช่น มีบริเวณหนึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งและอีกบริเวณเป็นพื้นที่รกร้างที่มีพืชพรรณขึ้นปกคลุม ให้พิจารณาเลือกจุดสำรวจบริเวณละ 1 จุดสำรวจ (3) หากพื้นที่โครงการเป็นโรงงานหรือพื้นที่อุตสาหกรรม ควรพิจารณาเลือกจุดสำรวจอย่างน้อย 2 จุดสำรวจ ซึ่งอาจจะเป็นด้านหน้ากับด้านหลังที่มีการบดบังของอาคารสิ่งก่อสร้าง หรือเป็นพื้นที่สีเขียวของโรงงานกับส่วนอื่น ๆ ของพื้นที่ตามความเหมาะสม

2.2 พื้นที่ศึกษา พิจารณาเลือกจุดสำรวจให้ครอบคลุมทุกการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันของสภาพนิเวศทั่วพื้นที่ศึกษา ซึ่งควรมีจำนวนจุดสำรวจอย่างน้อย 10 จุดสำรวจ ในโครงการที่มีรัศมีของพื้นที่ศึกษา 5 กิโลเมตร หรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของสภาพนิเวศของพื้นที่และความครอบคลุมของจุดสำรวจในขอบเขตพื้นที่ศึกษา โดยขั้นตอนการคัดเลือกจุดสำรวจและเส้นทางสำรวจ มีรายละเอียดดังนี้

- เลือกพื้นที่ตัวแทนจากแผนที่ตามสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ครบทุกทิศ ซึ่งอาจจะมีการแบ่งควอดแรนต์ แล้วพิจารณาว่าแต่ละควอดแรนต์มีการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบใดบ้าง เพื่อให้ช่วยต่อการเลือกพื้นที่ตัวแทน โดยส่วนใหญ่จะพบรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่พบ เช่น พื้นที่ชุมชน พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่น้ำ เป็นต้น โดยพื้นที่ตัวแทนจะต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถบ่งชี้ลักษณะของการเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือในเวคนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ หากพบการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบอื่นอีกให้พิจารณาเป็นพื้นที่สำรวจไปด้วย เช่น พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่รกร้าง หรือพื้นที่ที่มีหมูไม่ขึ้นหนาแน่น เป็นต้น

- กำหนดจุดสำรวจอย่างน้อยรูปแบบละ 2-4 จุดสำรวจ ซึ่งการเลือกต้องคำนึงถึงเส้นทางการเข้าถึง (เส้นทางสำรวจ) จุดจอดรถ และพื้นที่เดินสำรวจที่ปลอดภัย รวมถึงรูปแบบย่อยของการประโยชน์ที่ดินนั้น ๆ ด้วย โดยคัดเลือกบริเวณที่เป็นตำแหน่งที่ชี้ชัดว่าเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นจริง เพื่อเป็นตัวแทนที่ดีของนิเวศนั้น ๆ หรืออาจกำหนดเป็นบริเวณที่จะสำรวจในเบื้องต้น หากรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ เมื่อลงภาคสนามแล้วจึงพิจารณาคำแนะนำที่เหมาะสมในการเป็นจุดสำรวจอีกที

- เส้นทางสำรวจให้เลือกเส้นทางที่เชื่อมผ่านแต่ละจุดสำรวจ เพื่อความสะดวกและประหยัดเวลาในการเดินทางไปยังแต่ละจุดสำรวจ ทำให้สามารถสำรวจตามเส้นทางไปด้วยเมื่อเดินทางยังจุดสำรวจถัดไป และทำให้มองเห็นถึงความครอบคลุมของพื้นที่สำรวจ รวมถึงเพื่อการพิจารณาความสอดคล้องและการเปลี่ยนแปลงของการพบชนิดพืชและสัตว์ป่าระหว่างจุดสำรวจ

2.3 พื้นที่ข้างเคียงโครงการ (ถ้ามี) โดยส่วนใหญ่มักพบพื้นที่ข้างเคียงโครงการเป็นหย่อม ๆ รอบโครงการ ให้พิจารณาเลือกจุดสำรวจที่เข้าถึงได้ทุกพื้นที่ จำนวนจุดสำรวจขึ้นกับพื้นที่ข้างเคียงโครงการที่มีในแต่ละโครงการ ซึ่งบางโครงการอาจไม่มีพื้นที่นี้

ทั้งนี้ ขณะการสำรวจในภาคสนามอาจมีการเพิ่ม ลด หรือย้ายจุดสำรวจตามเหมาะสมของสภาพแวดล้อมจริงที่พบตามการพิจารณาของผู้สำรวจ โดยอาจพบพื้นที่ที่มีลักษณะนิเวศที่โดดเด่น มีความหลากหลายมากบริเวณอื่น ๆ หรือมีความจำเพาะบางประการนอกเหนือจากจุดสำรวจ เช่น พื้นที่ที่มีการรวมตัวกันใช้ประโยชน์ของสัตว์ป่าในกลุ่มนก ซึ่งอาจเป็นพื้นที่แหล่งน้ำในช่วงฤดูกาลอพยพของนก หรือพื้นที่นาข้าวในช่วงฤดูกาลของการเพาะปลูก หรือพื้นที่ที่มีสังคมพืชดั้งเดิมของพื้นที่นั้น ๆ ปรากฏอยู่ หรือพื้นที่ที่อยู่ติดกันแต่มีแตกต่างกันของสภาพนิเวศปัจจุบันอย่างสิ้นเชิงหรือเป็นจุดเชื่อมต่อกันของสภาพนิเวศทั้งสอง หรือเป็นพื้นที่ความหลากหลายทางนิเวศมากกว่าบริเวณอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เป็นต้น

3. อุปกรณ์การสำรวจ

1. แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่โครงการ พื้นที่โครงการ และจุดสำรวจ ซึ่งอาจใช้เป็นแผนที่บนแอปพลิเคชัน Google Earth พร้อมไฟล์ .kmz ของโครงการ
2. เครื่องมือสำรวจ ได้แก่ กล้องส่องทางไกลแบบสองตา (Binocular) ไฟฉายคาดหัว (ควรมีครบตามจำนวนผู้สำรวจ) กรงดัก (Live trap) จำนวน 1-3 กรง ไม้สำหรับค้ำเกี่ยวหรือไม้ตะขอกเกี่ยวงู (ถ้ามี) และอุปกรณ์จัดบันทึก
3. กล้องถ่ายรูป พร้อมเลนส์ที่สามารถถ่ายภาพสัตว์ป่าได้ หากเป็นกล้องโทรศัพท์มือถือ ควรเป็นรุ่นที่ถ่ายภาพสัตว์ป่าในระยะไกลได้ชัด ทั้งนี้เพื่อช่วยในการจำแนกชนิดสัตว์ป่าและได้รูปภาพที่ดีในการประกอบรายงาน

4. วิธีการสำรวจ

การสำรวจในพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้วจะเป็นการสำรวจความหลากหลายของพืชพรรณและสัตว์ป่า โดยใช้การสำรวจทางตรงด้วยวิธีการสังเกต (Observation) เป็นหลัก คือ การมองเห็นสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ ตามจุดที่กำหนด (Point Survey) ด้วยการเดินเท้า รัศมีการสำรวจ 10-20 เมตร และสำรวจตามเส้นทางถนน (Roadside Survey) ด้วยรถยนต์ การสำรวจจะใช้เวลาภายใน 1 วัน (เช้า-ค่ำ) และสำรวจเหมือนกันในทุกจุดสำรวจ โดยการบันทึกชนิดที่พบ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน และถ่ายรูป ทั้งภาพสิ่งมีชีวิต สภาพนิเวศ ปัจจุบันบริเวณจุดสำรวจ รวมถึงรูปอุปกรณ์และวิธีการสำรวจ ซึ่งการถ่ายรูปจะต้องถ่ายเป็นแนวนอน ทั้งนี้ ในจุดสำรวจถัดไปหากพบชนิดซ้ำกับจุดสำรวจก่อนหน้านี้ต้องบันทึกชนิดนั้นใหม่ทุกครั้ง เพื่อเป็นข้อมูลที่บ่งบอกถึงความชุกชุมของชนิดที่พบได้บ่อยในพื้นที่

4.1 ป่าไม้ (พืชพรรณ)

ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้วหรือพื้นที่เอกชนที่มีกรรมสิทธิ์ จะไม่มีพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่อนุรักษ์ที่สำคัญอยู่ใกล้เคียง จึงเป็นการสำรวจพืชพรรณในระบบนิเวศ ซึ่งพืชพรรณที่พบส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มไม้ปลูกประดับเป็นหลัก โดยเน้นสำรวจพืชพรรณที่มีวิสัยเป็นไม้ต้น (Tree) และไม้พุ่ม (Shrub) และต้องทำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ตรงชนิดที่พบว่าเป็นพรรณไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติหรือไม่ปลูก ในบางกรณีอาจมีการสำรวจพืชพรรณที่มีวิสัยเป็นปาล์ม (Palm) ไม้ไผ่ (Bamboo) และพื้นล่าง (Undergrowth plant) เพิ่มเติมด้วย (ตามข้อกำหนดของโครงการ)

4.2 สัตว์ป่า

ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้ว มักพบสัตว์ป่าขนาดเล็กที่เป็นชนิดที่พบเห็นได้ทั่วไปในเขตเมือง มีการปรับตัวให้เข้ากับกิจกรรมหรือสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ทั้งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัย โดยจะสำรวจสัตว์ป่า 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammal) นก (Bird) หรือสัตว์ปีก (Aves) สัตว์เลื้อยคลาน (Reptile) และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibian)

การสำรวจจะใช้กล้องส่องทางไกลส่องหาตัวสัตว์ป่า และมองหาซากสัตว์ป่าที่ถูกยานพาหนะทับตายบนถนนเส้นทางสัญจร รวมถึงร่องรอยอื่น ๆ ของสัตว์ป่า เช่น ขน ไข่ คราบ รอยตีน และเสียงร้อง เป็นต้น จากการค้นหอย่างง่ายตรงบริเวณจุดสำรวจ เช่น บนต้นไม้ ในกอหญ้า ใต้ก้อนหิน เป็นต้น ทั้งนี้ อาจมีการสำรวจทางอ้อมโดยการสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ถึงการพบเห็นสัตว์ป่าในบริเวณดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมจากการสำรวจ ซึ่งการสำรวจจะเหมือนกันทุกจุดสำรวจ คือ การบันทึกชนิดที่พบ นิเวศที่สำรวจพบ และถ่ายรูป โดยอาจมีการบันทึกข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ชนิดนี้มาจากการสอบถาม ชนิดนี้พบรังไข่ หรือซาก ชนิดนี้ระบุจากการได้ยินเสียงร้อง เป็นต้น

- **การตั้งวางกรงดัก** ใช้ดักสัตว์ป่าในกลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็กที่ส่วนใหญ่อยู่ในอันดับสัตว์ฟันแทะ (Rodentia) และอันดับกระแต (Scandentia) โดยจะวางดักตั้งแต่เช้าเมื่อไปถึงพื้นที่สำรวจ และจะมาเก็บกรงในช่วงก่อนเดินทางกลับ วางจำนวนอย่างน้อยพื้นที่ละ 1 กรง ทั้งพื้นที่โครงการ พื้นที่ศึกษา และพื้นที่ข้างเคียง (ถ้ามี) ซึ่งการวางกรงดักควรใช้เหยื่อล่อที่เป็นผลไม้ที่มีกลิ่นหอมและหาได้ง่าย เช่น กล้วย โดยจุดตั้งวางกรงผู้สำรวจต้องสังเกตบริเวณที่มีร่องรอยการฟันที่ของสัตว์ในกลุ่มนี้ก่อนการพิจารณาเลือกจุดตั้งวาง ซึ่งการตั้งวางกรงดักต้องวางให้อยู่ในพื้นที่มืดชิดและร่มตลอดวัน มีหญ้าหรือต้นไม้ปกคลุม เพื่อป้องกันสัตว์ป่าที่มาติดถูกแดดเผาตาย และไม่ควรวางในจุดที่มีแหล่งน้ำอยู่ใกล้เคียง เพื่อป้องกันสัตว์ป่าดื่มน้ำ หากมีสัตว์ป่าติดกรงดักให้บันทึกชนิด ถ่ายรูป และปล่อยคืนสู่ตามธรรมชาติ

- **การสำรวจสัตว์ป่าในเวลากลางคืน** เป็นการสำรวจในช่วงพลบค่ำ เวลาประมาณ 19.00-20.00 น. หรือเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของช่วงเวลา คือ ให้พระอาทิตย์ตกดินหรือฟ้ามืด โดยเน้นสำรวจสัตว์ป่าในกลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สัตว์เลื้อยคลาน และนกกลางคืน จำนวน 1-2 จุดสำรวจ ซึ่งแต่ละจุดสำรวจกำหนดเวลาสำรวจประมาณ 10-15 นาที โดยใช้ไฟฉายส่องหาตัวสัตว์ป่าตามพื้นดิน พงหญ้า ขยายน้ำ พุ่มไม้และต้นไม้ ในพื้นที่แหล่งน้ำหรือพื้นที่เกษตรกรรมที่มีน้ำ เช่น นาข้าว เป็นต้น รวมถึงพื้นที่ริมถนนที่มีคูน้ำอยู่ด้านข้าง ซึ่งการเลือกแหล่งน้ำที่จะเป็นจุดสำรวจ ควรเป็นแหล่งน้ำสะอาดที่ไม่ไหลหรือไหลไม่แรง หรือเป็นแหล่งน้ำขังเล็ก ๆ ก็ได้ โดยอาจเป็นจุดเดียวกับจุดสำรวจในช่วงกลางวันหรือคนละจุดสำรวจก็ได้ที่พบว่าเป็นบริเวณที่มีเหมาะสมกับการสำรวจสัตว์ป่าในเวลากลางคืน

ทั้งนี้ พื้นที่สำรวจในช่วงกลางคืนควรเป็นพื้นที่สาธารณะที่เข้าถึงง่าย มีแสงไฟส่องสว่าง และมีความปลอดภัยต่อตัวผู้สำรวจ ซึ่งแนะนำให้ไปเป็นบริเวณที่ห่างจากพื้นที่ที่มีคนพลุกพล่าน เพื่อโอกาสในพบสัตว์ป่ากลางคืนที่มาก และหลีกเลี่ยงข้อสงสัยหรือคำถามจากคนที่พบเห็น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาแล้วยังคงมีความจำเป็นในการสำรวจเวลากลางคืน ถึงแม้ว่าจะไม่มีพื้นที่ป่าไม้ แต่ยังมีพื้นที่ธรรมชาติอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านนิเวศวิทยานก (ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า) และเพื่อให้ได้ข้อมูลสัตว์ป่าครบถ้วนทั้ง 4 กลุ่มหลัก โดยเฉพาะสัตว์ป่าในกลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานบางประเภทที่ไม่พบเห็นในเวลากลางวัน

5. การระบุชนิด

กรณีไม่ทราบชนิดหรือไม่สามารถจำแนกชนิดได้อย่างชัดเจนในการสำรวจภาคสนาม มีวิธีการสำรวจเพื่อมาตรวจสอบชนิดอย่างง่ายโดยไม่ต้องเก็บตัวอย่าง ดังนี้

1. ให้ตั้งชื่อชนิดนั้น ตามวิสัย/กลุ่มของสิ่งมีชีวิตชนิดนั้นและเพิ่มคำตามลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัด หรือใช้ชื่อชนิดอื่นที่คล้ายกันมาตั้ง และเพิ่มอักษร cf. ลงไปหน้าชื่อ (มาจากคำว่า Confer) สื่อถึงว่าให้เปรียบเทียบหรือตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมชนิดนี้กับชนิดที่คล้ายกัน เพื่อดูว่าเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่ ที่สำคัญจะต้องเป็นชื่อที่ผู้สำรวจจดจำได้ หากเจอชนิดนี้ในจุดสำรวจอื่น ๆ อีกจะต้องใช้ชื่อเดียวกัน เช่น คุณดอกชมพู หรือ cf.ชัยพฤกษ์ นกเขาสีน้ำตาลแถบคอดำ หรือ cf.นกเขาไฟ เป็นต้น

2. ถ่ายภาพสิ่งมีชีวิตชนิดนั้น สำหรับพืชถ่ายภาพใบทั้งด้านหน้าและด้านหลัง การเรียงตัวของใบ เปลือกลำต้น และดอก (ถ้ามี) สำหรับสัตว์ป่าถ่ายให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ และชัดเจนมากที่สุด

3. บันทึกลักษณะเด่นอื่น ๆ ที่พบเพิ่มเติม และลักษณะพื้นที่ที่พบ เช่น ใบมีขน มีน้ำยาง ขึ้นอยู่ริมน้ำ พบอยู่ในที่รกร้าง หรือเสียงร้อง เป็นต้น

การระบุชนิดพืชและสัตว์ป่าที่ไม่ทราบชนิดสำหรับผู้สำรวจมือใหม่ ด้วยวิธีการที่ง่าย รวดเร็ว และถูกต้อง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสอบถามผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดและได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

2. การใช้แอปพลิเคชัน Google Lens ค้นหาชนิดจากรูปภาพชนิดที่ถ่ายมา เหมาะสำหรับชนิดที่ไม่ทราบเลย ซึ่งเป็นตัวช่วยในการระบุชนิดได้ดี อย่างไรก็ตามวิธีการนี้มีโอกาสที่ระบุชนิดผิดพลาดได้ในระดับหนึ่ง ผู้ใช้ควรมีพื้นฐานในการจำแนกชนิดเบื้องต้น และใช้วิธีการระบุชนิดในข้อที่ 3 และ 4 ประกอบด้วยทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบคำอธิบายของชนิดและการกระจายพันธุ์

3. การระบุด้วยการใช้คู่มือต่าง ๆ เช่น หนังสือพรรณไม้ หนังสือนกเมืองไทย เป็นต้น ซึ่งการระบุชนิดด้วยวิธีการนี้ เหมาะสำหรับชนิดที่ทราบข้อมูลในเบื้องต้น เช่น อยู่ในกลุ่ม สกุล หรือวงศ์อะไร เป็นต้น

4. การเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลระดับสากลที่เชื่อถือได้ เช่น Global Biodiversity Information Facility (GBIF), Plants of the World Online (POWO), eBird เป็นต้น เพื่อตรวจสอบชนิดการกระจายพันธุ์ และเปรียบเทียบรูปถ่าย

6. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามที่ต้องใช้ในการจัดทำรายงาน

1. ชนิดพืชและสัตว์ป่าที่สำรวจพบในแต่ละจุดสำรวจ เพื่อการจัดทำบัญชีรายชื่อชนิด (Species list) และใช้ในการตรวจสอบสถานภาพการอนุรักษ์หรือวิเคราะห์ข้อมูลอื่น ๆ ต่อไป

2. รายละเอียดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือสภาพนิเวศปัจจุบันในแต่ละจุดสำรวจ

3. รูปถ่ายชนิดที่สำรวจพบ โดยเน้นชนิดที่พบมากในพื้นที่ หรือชนิดที่มีสถานภาพถูกคุกคาม โดยสัตว์ป่าควรถ่ายภาพชนิดให้ครบทั้ง 4 กลุ่มหลัก เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นในรายงาน

4. รูปถ่ายสภาพนิเวศปัจจุบันของจุดสำรวจ ทั้งพื้นที่โครงการ พื้นที่ศึกษา และพื้นที่ข้างเคียงพื้นที่โครงการ (ถ้ามี) สำหรับในพื้นที่ศึกษาใช้เป็นรูปตัวอย่างของแต่ละรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้มีรูปถ่ายครบทุกรูปแบบย่อยของการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น ๆ ด้วย เช่น พื้นที่เกษตรกรรม พบพื้นที่ทุ่งนา สวนผลไม้ และสวนผัก ก็ต้องมีรูปภาพตัวอย่างของรูปแบบทั้งหมดนี้ด้วย

5. รูปถ่ายวิธีการและอุปกรณ์ โดยรูปถ่ายวิธีการสำรวจจะต้องครอบคลุมทุกระบวนการสำรวจ เช่น การสำรวจด้วยวิธีการสังเกต การเดินสำรวจ การตั้งวางกรงดัก การสำรวจในเวลากลางคืน และการบันทึกข้อมูล เป็นต้น

ทั้งนี้ รูปถ่ายทั้งหมดจะต้องเป็นแนวนอน และมีวันที่ระบุอยู่ในรูปทุกรูป

หมายเหตุ การลงพื้นที่สำรวจในกรณีนี้ ใช้ผู้สำรวจอย่างน้อย 3-4 คน

คำสำคัญ : พืช , โรงงาน , นิคมอุตสาหกรรม

2 ธันวาคม 2568

C O T[®]